

Raj utracony
elementy ekspozycji na zewnątrz sal wystawowych Zamku Ujazdowskiego

fot. Mariusz Michalski, Barbara Wójcik

Jerzy Kalina, *Brama Raju*, 1990

fot. Mariusz Michalski, Barbara Wójcik

Grzegorz Klaman, *Wieża, Brama*, 1990

fot. Mariusz Michalski, Barbara Wójcik

Jerzy Kalina, *Apel*, 1990

Na wystawie *Raj utracony. Sztuka polska w roku 1949 i 1989* (18.06–31.07.1990, kurator: Ryszard Ziarkiewicz) zestawiono dwa ważne okresy w historii sztuki w Polsce i związane z nimi dwa nurty sztuki zaangażowanej w procesy społeczne. Pierwszy z nich, inspirowany przez władze państwowe, nazwany był socrealizmem i dominował w latach 1949–1955. Drugi był ekspresyjnym wyrazem kontestacji głębokiego kryzysu politycznego i gospodarczego w latach 80. (szczególnie po wprowadzeniu stanu wojennego). Istotną częścią prezentacji w Zamku Ujazdowskim były umieszczone na zewnątrz sal wystawowych instalacje autorstwa Jerzego Kaliny oraz Grzegorza Klamana, stanowiące rodzaj podsumowania dwóch ważnych okresów w historii Polski podjętych w temacie wystawy. Fotografia pierwsza przedstawia pracę Jerzego Kaliny *Brama Raju*, usytuowaną na drodze obok Zamku Ujazdowskiego i symbolicznie ją blokującą. Przejście między filarami bramy uniemożliwiała kilka ton papieru – dokumentów pociętych przez niszczarki. Artysta zwrócił uwagę na proces gwałtownego niszczenia akt z niedawnej przeszłości przez ekipę polityczną odsuniętą od władzy w wyniku wyborów w 1989 roku. Na fotografii drugiej widoczne są monumentalne realizacje Grzegorza Klamana, umieszczone u podnóża skarpy, na której stoi Zamek Ujazdowski. Brama była rodzajem koślawego łuku triumfalnego, zbudowanego z bali i obitego arkuszami zużytej blachy. W prześwicie łuku widniała zbudowana z tego samego materiału ogromna piramida, zatytułowana *Wieża*. Brutalna estetyka tych obiektów wizualizowała dramatyczne fiasko ideologii systemu politycznego funkcjonującego w Polsce po drugiej wojnie światowej. Ostatnia fotografia przedstawia instalację Jerzego Kaliny *Apel* na wewnętrznym dziedzińcu Zamku. Praca składała się z wbitych w ziemię kilkudziesięciu łopąt, ustawionych w równych rzędach, z trzonkami oblanymi czerwoną farbą. Przed nimi stały zapalone znicze. Pomalowane czerwoną farbą trzonki łopąt symbolizowały trwające przez kilka dekad bezwzględne podporządkowanie robotników komunistycznej władzy.

Jerzy Kalina (ur. 1944) – rzeźbiarz, twórca instalacji i akcji artystycznych (często w przestrzeni publicznej) integrujących różne dziedziny sztuki, performer, twórca scenografii, filmów animowanych i dokumentalnych. W latach 80. Kalina przyjął zdecydowaną postawę opozycyjną wobec władzy państwowej i intensywnie współpracował z Kościołem. Ekspresyjne akcje plastyczne Kaliny, operujące czytelnymi symbolami, dotyczyły spraw społecznych, politycznych i religijnych.

Grzegorz Klamana (ur. 1959) – artysta sztuk wizualnych, rzeźbiarz, animator życia kulturalnego, performer, pedagog, aktywista. W latach 80. tworzył ekspresyjne rzeźby w drewnie i akcje landartowe, natomiast w latach 90. stał się jednym z najważniejszych przedstawicieli sztuki krytycznej w Polsce, realizując instalacje i obiekty inspirowane pismami Michela Foucaulta. Aktywnie współdziałał w tworzeniu kilku instytucji sztuki współczesnej w Gdańsku: Galerii Wyspa, CSW Łażnia, Fundacji Wyspa Progress, Instytutu Wyspa oraz Modelarni.